

АНАЛІТИЧНИЙ ЦЕНТР СУЧАСНОЇ ГУМАНІТАРИСТИКИ
ХАРКІВСЬКА АСОЦІАЦІЯ ПОЛІТОЛОГІВ

**ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ
XXI СТОЛІТТЯ:
МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ПЕРСПЕКТИВИ**

Матеріали
Всеукраїнської науково-практичної конференції
(м. Харків, 29 травня 2026 р.)

Харків
«Право»
2026

DOI: <https://doi.org/10.31359/9786178848705>

УДК 001+004+14+159.9+30+316+32+34+35+37+65+81

Г54

*Реєстраційне посвідчення УкрІНТЕІ МОН України
№ 466 від 23 квітня 2026 р.*

Редакційна колегія:

Герасіна Л. М., докторка соціологічних наук, професорка (голова);
Панфілов О. Ю., доктор філософських наук, професор;
Прудников В. А., кандидат юридичних наук, доцент;
Чернишова Т. О., кандидатка філологічних наук, доцентка;
Шевченко Л. С., докторка економічних наук, професорка

Г54 **Глобальні виклики ХХІ століття: міждисциплінарні перспективи** : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 29 трав. 2026 р.) / [редкол.: Герасіна Л. М. (голова), Панфілов О. Ю., Прудников В. А. та ін.] ; Аналіт. центр сучас. гуманітаристики ; Харків. асоц. політологів. – Харків : Право, 2026. – 190 с. – DOI: <https://doi.org/10.31359/9786178848705>.

ISBN 978-617-8848-70-5

Матеріали конференції містять доповіді, у яких висвітлено результати сучасних теоретичних і прикладних досліджень глобальних проблем ХХІ століття. Авторами проаналізований вплив цифровізації, кліматичних змін, геополітичних зрушень і безпекових загроз на розвиток окремих держав і світової спільноти загалом. Крізь призму міждисциплінарного аналізу запропоновано шляхи подолання кризових явищ та модернізації суспільних інститутів, зокрема в контексті євроінтеграційних прагнень України.

Видання адресоване представникам академічної спільноти, практикам та експертам різних галузей знань.

УДК 001+004+14+159.9+30+316+32+34+35+37+65+81

Відповідальність за достовірність наданих матеріалів несуть автори.

© ГО «Аналітичний центр сучасної гуманітаристики», 2026

© Харківська асоціація політологів, 2026

© ТОВ «Видавничий дім «Право», 2026

ISBN 978-617-8848-70-5

3. Демідов Д. В. Глобальні ризики ескалації локальних конфліктів у світовій системі міжнародних відносин. *Публічне управління і політика*. 2025. № 7–8 (11-12). С. 1–12. DOI: <https://doi.org/10.70651/3041-2498/2025.7-8.03>.

4. Капітоненко М. Міжнародні конфлікти. Київ: «Либідь», 2014. 352 с.

5. Конфронтація та співробітництво в міжнародних відносинах: теорія і практика: збірник наукових праць / За заг. ред. доц. С. В. Толстова. Київ: Державна установа «Інститут всесвітньої історії НАН України», 2023. 211 с.

6. Погрібна В., Герасіна Л. Природа сучасної геополітичної кризи та головні тенденції змін світоустрою. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. 2024. № 2 (19). С. 23–42. DOI: <https://doi.org/10.29038/2524-2679-2024-02-23-42>.

7. Юськів Х. Специфіка криз у середовищі міжнародних взаємодій ХХ – першої чверті ХХІ ст. *Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини*. 2015. Вип. 36. Част. 3. С. 140–147. DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vir.2015.36-3.3.166>.

Істоміна К. Р.,

здобувачка вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня, II курс,
ННІ міжнародних відносин,
Харківський національний економічний
університет імені С. Кузнеця

«ДОКТРИНА МОНРО» ЯК ІДЕОЛОГІЧНА ОСНОВА ПЕРЕХОДУ США ДО ПОЛІТИКИ ШИРОКОЇ ЕКСПАНСІЇ

Актуальність дослідження зовнішньополітичної еволюції США зумовлена тим, що саме у ХІХ – на початку ХХ ст. були закладені основи їхнього подальшого глобального лідерства. Від початку існування Сполучені Штати не були світовою державою у сучасному розумінні. Їхня сила формувалася поступово через внутрішню консолідацію, територіальне розширення, економічне зростання та вироблення особливої зовнішньополітичної ідеології. Американська політична традиція поєднувала республіканські цінності, уявлення про винятковість власної держави та практику освоєння нових просторів. Саме це поєднання дозволило США перетворити континентальне розширення на основу майбутнього геополітичного впливу.

Важливим етапом у формуванні зовнішньополітичної стратегії США стала «Доктрина Монро». Вона була проголошена 2 грудня 1823 р. у щорічному посланні президента Джеймса Монро до Конгресу [1]. Її поява була пов'язана з кризою іспанської колоніальної системи та страхом перед можливим відновленням європейського контролю над країнами Латинської Америки. Для США це питання мало не лише ідеологічне, а й безпекове значення. Вашингтон прагнув не допустити повернення європейських монархій до Західної півкулі. Одночасно США намагалися закріпити за собою право особливого політичного голосу в американських справах. Саме тому дослідники визначають «Доктрину Монро» як першу цілісну геополітичну концепцію американської дипломатії.

Зміст доктрини ґрунтувався на трьох взаємопов'язаних принципах. Першим був принцип недопущення нової колонізації американських континентів європейськими державами. Другим був принцип невтручання США у внутрішні справи Європи. Третім був принцип неприпустимості європейського втручання у справи незалежних держав Західної півкулі. У посланні Монро наголошувалося, що американські континенти не повинні надалі розглядатися як об'єкт майбутньої колонізації [1]. У цьому положенні простежується не лише оборонна, а й просторово-політична логіка. США фактично проводили межу між «старим» європейським світом і «новим» американським простором. О. Репецька підкреслює, що принципи неколонізації та невтручання стали основою подальшої правової інтерпретації доктрини [2, с. 20].

На першому етапі «Доктрина Монро» мала переважно оборонний характер. Вона не створювала безпосередньої імперської системи й не давала США реальних механізмів контролю над усією Західною півкулею. У 1820-х рр. Сполучені Штати ще не мали достатнього військово-морського потенціалу для самостійного гарантування цих принципів. Однак політичне значення доктрини було значно ширшим за її тодішні практичні можливості. Вона створила мову, за допомогою якої Вашингтон надалі пояснював власну активність в Америці. Доктрина дозволяла США виступати не просто як одна з держав регіону, а як його потенційний арбітр. У цьому полягала її довготривала геополітична цінність.

Упродовж ХІХ ст. положення «Доктрини Монро» поступово змінювали своє політичне наповнення. Якщо спочатку вони були спрямовані проти європейської колоніальної реставрації, то згодом почали використовуватися

для обґрунтування американської переваги. Це стало можливим завдяки внутрішньому зміцненню США. Зростання населення, розвиток промисловості та розширення внутрішнього ринку створили матеріальну базу для активнішої зовнішньої політики. За даними Н. Городні на початку ХХ ст. населення США перевищило 100 млн осіб, а імміграція стала важливим чинником економічного й соціального розвитку країни [3]. Такі демографічні й економічні зміни посилили потребу у зовнішніх ринках, морських шляхах і стратегічних базах. Отже, ідеологія півкульного лідерства поступово поєдналася з економічними інтересами великої індустріальної держави.

Перехід від континентальної до заморської експансії був пов'язаний із новим розумінням сили. Наприкінці ХІХ ст. американські політики дедалі частіше розглядали флот як інструмент не лише оборони, а й міжнародного впливу. Значний вплив на такі погляди мала концепція морської сили Альфреда Мехена. Вона обґрунтовувала залежність статусу великої держави від контролю над морськими комунікаціями, торговельними шляхами та військово-морськими базами [4]. Ці ідеї відповідали інтересам США, які прагнули вийти за межі власного континентального простору. Саме тому Карибський басейн, Тихий океан і Східна Азія стали головними напрямками нової експансії.

Переломним моментом стала іспано-американська війна 1898 р. Вона показала, що США готові застосовувати військову силу за межами власної території. Воєнні дії відбувалися не лише в Карибському басейні, а й у Тихому океані, що свідчило про розширення географії американських інтересів. О. Морозов зазначає, що саме морський чинник був одним із важливих елементів американської перемоги у війні 1898 р. [5, с. 82]. За Паризьким мирним договором Іспанія відмовилася від Куби й передала США Пуерто-Ріко, Гуам та Філіппіни [6, ст. І–ІІІ]. Унаслідок цього США отримали заморські володіння та фактично стали тихоокеанською державою. Ця війна перетворила американську експансію з переважно регіонального процесу на міжконтинентальний.

Східноазійський напрям мав інший характер. США не прагнули формального поділу Китаю на колонії, оскільки запізнилися до європейського колоніального розподілу Азії. Натомість вони висунули політику «відкритих дверей». Її зміст полягав у вимозі рівного доступу до китайського ринку для всіх великих держав. Державний секретар Джон Хей у 1899–1900 рр. пов'язував цю політику з ідеєю збереження торговельних можливостей

і територіальної цілісності Китаю [7]. Такий підхід був вигідний США, бо дозволяв розширювати економічний вплив без прямого колоніального управління. Отже, американська експансія могла бути не лише військовою, а й торговельно-дипломатичною.

На початку XX ст. «Доктрина Монро» отримала нове тлумачення у вигляді «доповнення Рузвельта». Президент Теодор Рузвельт обґрунтував право США виконувати «міжнародну поліцейську владу» в Західній півкулі у випадках нестабільності або боргових криз латиноамериканських держав [8]. Це означало перехід від принципу захисту Америки від Європи до принципу активного втручання самих США. Доктрина, яка спочатку мала оборонний характер, перетворилася на інструмент регіонального контролю. Саме в цьому проявилася її історична гнучкість. Вона могла одночасно слугувати аргументом проти колоніалізму Європи й виправданням американського домінування. Тому в міжнародно-правовому аспекті її вплив був суперечливим.

Отже, «Доктрина Монро» стала ідеологічною основою переходу США до політики широкої експансії. Вона сформувала уявлення про Західну півкулю як простір особливих американських інтересів. У XIX ст. це уявлення допомагало США закріплювати регіональну самостійність і витіснити європейський вплив. Наприкінці XIX – на початку XX ст. воно стало підґрунтям для активнішого використання військової, економічної та дипломатичної сили. Іспано-американська війна, контроль над острівними територіями, політика «відкритих дверей» і «доповнення Рузвельта» засвідчили, що США перейшли до нової моделі зовнішньої політики. Її сутність полягала в поєднанні ідей винятковості, захисту безпеки, контролю над комунікаціями та прагнення до економічного впливу. Саме цей етап підготував США до подальшого перетворення на світову геополітичну державу у XX ст.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Monroe Doctrine (1823). National Archives. URL: <https://www.archives.gov/milestone-documents/monroe-doctrine> (accessed date: 22.05.2026).
2. Репецька О. І. Вплив доктрини Монро на міжнародне право. *Альманах міжнародного права*. 2017. Вип. 16. С. 19–31. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/amp_2017_16_5 (дата звернення: 22.05.2026)
3. Городня Н. Д. США: від Реконструкції до Великої війни. 11–18 травня 2018. URL: https://www.researchgate.net/publication/325818859_SSA_vid_Rekonstrukcii_do_Velikoi_vijni_US_History_in_1870s-1914 (дата звернення: 22.05.2026).

Герасіна Л. М.	
Модерні конфлікти в пулі глобальних турбуленцій і локальних криз	94
Істоміна К. Р.	
«Доктрина Монро» як ідеологічна основа переходу США до політики широкої експансії	98
Ковтун Д. Д.	
Форми та механізми публічної дипломатії у процесах регіональної інтеграції.....	102
Колесніченко Є. М.	
Гендерний аспект дипломатичного протоколу та міжкультурної комунікації в країнах Близького Сходу	105
Коротков Д. С.	
Імідж держави як елемент реалізації «м'якої сили» у міжнародних відносинах.	109
Куракін Д. О.	
Політико-дипломатичний вимір співпраці ЄС і США.	113
Маркіна С. С.	
Стратегічні пріоритети США в Євразії: стримування конкурентів та підтримка регіонального балансу сил.	118
Маслова О. П.	
Участь ФРН у становленні та розбудові інституційної архітектури Європи.....	122
Ноженко А.	
Свобода преси в умовах збройного конфлікту: міжнародний досвід та виклики для України.....	126
Павлишин П. Л.	
Цифрова дипломатія як механізм міжнародної комунікації	131
Панфілов О. Ю.	
Геополітика США у Карибському регіоні: виклики для Європи	134
Погрібна В. Л.,	
Вимушена еміграція українців під час війни: втрачений рай чи стартовий майданчик?.	137
Тараненко М. І.	
Ізраїльсько-палестинський конфлікт: міжнародно- політичний вимір.....	140

Требін М. П.

Африканський континент: контури нової системи безпеки..... 144

Хорошилова Д. С.

Рух «Талібан» як фактор внутрішньої та міжнародної
нестабільності Афганістану. 181

Наукове видання

ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ XXI СТОЛІТТЯ: МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ПЕРСПЕКТИВИ

Матеріали
Всеукраїнської науково-практичної конференції
(м. Харків, 29 травня 2026 р.)

Редактор *Т. О. Чернишова*

Підписано до друку 29.05.2026. Формат 60×84/16.
Ум. друк. арк. 11. Обл.-вид. арк. 11. Тираж 100 пр. Зам. № 691

ТОВ «Видавничий дім «Право»,
вул. Харківських Дивізій, 11/2, м. Харків, Україна
Для кореспонденції: а/с 822, м. Харків, 61023, Україна
Тел.: (050) 409-08-69, (067) 574-81-20
Вебсайт: <https://pravo-izdat.com.ua>
E-mail для замовників послуг: verstka@pravo-izdat.com.ua
E-mail для покупців: sales@pravo-izdat.com.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 8024 від 05.12.2023

Виготовлено ТОВ «Промарт Плюс»,
вул. Весніна, 12, м. Харків, 61023, Україна
тел. (097) 445-07-79
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 8388 від 16.07.2025